

УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР У ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ ЯПОНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА І ПОЕТА ВАСИЛЯ ЯРОШЕНКА

Стаття присвячена аналізу інтеграції елементів української культури у літературній діяльності Василя Ярошенка під час його перебування і роботи в Японії. Звернено увагу на основні біографічні відомості літературного діяча.

Ключові слова: японсько-українські відносини, українська культура, кордоцентризм.

Василь Ярошенко – визнаний письменник і поет, музикант і поліглот. За національністю був росіянином, але мав і українське коріння, адже батько його був родом з України, а мати з-під Курська. Частина сучасної Курської області належить до історико-етнографічного регіону Слобожанщини. Тому Ярошенка можна вважати українцем тією ж мірою, що і росіянином. Його літературна діяльність найбільш визнана на Далекому Сході, особливо у Японії та Китаї.

Історіографія даного питання не дуже широка і представлена кількома фундаментальними біографічними працями, зокрема О.С. Харківського «Человек, увидевший мир» [Харьковский 1978], де викладено основні відомості біографії письменника та У. Лінс [Линс 1999], яка у своїй праці про перекладання есперанто багато уваги приділила постаті одного з найвидатніших есперантистів в історії цієї мови. Слід зазначити, що сам Ярошенко мав великий власний архів, який було знищено одразу після його смерті, і зараз багато вчених проводять пошуки по відновленню інформації, що належала перу Ярошенка.

Метою статті є дослідження впливу української культури на творчість і громадську діяльність Ярошенка під час його проживання в Японії, а також роль письменника як людини, що вперше познайомила японців з Україною.

Народився Василь Якович 12 січня 1890 року (31.12.1889 ст.ст.) в селі Обухівка Старооскольського повіту Курської губернії, в багатодітній сім'ї заможного селянина. Був третьою дитиною в сім'ї Якова та Євдокії Єрошенків.

Коли Василеві було чотири роки, він захворів на кір. Наслідком ускладнення стали запалення легенів і повна сліпота. В ранньому дитинстві у Василя виявили винятковий музичний слух, тому батьки навчали його музиці спершу вдома, а пізніше він був прийнятий до числа учнів школи-притулку Товариства піклування, виховання і навчання сліпих дітей в Москві. Добре грав на скрипці і гітарі.

Після закінчення школи Ярошенко – другий скрипаль в оркестрі сліпих московського ресторану «Якір». Зустріч з Ганною Шараповою стала доленосною для Ярошенка. Ганна Миколаївна була викладачем англійської мови, пропагандистом есперанто – мови міжнародного спілкування, створеної в 1887 році Л. Заменгофом, яка на початку ХХ століття набула широкого поширення. Вона й розповіла Василю про

те, що в передмісті Лондона – Норвуді існує Королівський коледж і Академія музики для незрячих, в якому він міг би вчитися далі. Незабаром Василь досконало опанував есперанто, а Шарاپова підготувала його поїздки до Англії. За допомогою мови есперанто Ярошенко вивчив англійську мову та прожив у Туманному Альбіоні півроку [Харьковский 1978, с.37].

За деякими свідченнями, вже в Лондоні Василя Ярошенка почав притягати Схід. Він почав вивчати пали – мову священних книг буддизму. Ймовірно, вже тоді він вирішив відправитися до Японії. Для цього відразу ж після повернення додому Ярошенко готується до поїздки: вивчає японську мову, листується з есперантистами Японії, Кореї, Бірми. Мабуть, йому стало відомо про те, що сліпі в Японії користуються загальною повагою, так як здавна за ними закріплене монопольне право грати на кото і сямісені та практикувати масаж.

Навесні 1914 року Василь Ярошенко приїжджає до Японії за направленням Московського товариства есперантистів. Есперанто у той час зазнавало певної протидії у Західній Європі, але на Далекому Сході було сприйняте з позитивно [Линс 1999, с.166]. Однак, есперанто в цьому регіоні часто звинувачували у якості каналу зв'язку для радикалів, адже його часто використовували анархісти і сепаратисти.

Уже у квітні 1914 року Ярошенко прибув у порт Цуруга. Як вільний слухач Токійської школи сліпих Василь вивчав за своїм вибором чотири предмети – медицину, японську мову та літературу, психологію, музику, причому спеціально для нього був запрошений викладач масажу, а курс японської літератури йому читав професор, який говорив російською. Ярошенко освоював традиційний масаж і акупунктуру, гру на кото і сямісені. Він повинен був вивчити близько двохсот п'єс, які складають традиційний репертуар для сямісена, що передаються від вчителя до учня на слух, без знання нот. Тому кращими знавцями японської класичної музики завжди були і залишаються сліпі музиканти.

Уже в січні 1916 року в журналі «Кібо» («Мрія») була надрукована «Розповідь паперового ліхтарика» («Туотіннонанасі»), створена Ярошенком японською мовою після вісімнадцяти місяців перебування в країні. Другий твір – «Доць іде» («Амегахугу») тоді ж був опублікований в журналі «Васедабунгаку» («Література університету Васеда»). Оповідання та казки Ярошенка регулярно публікувалися на сторінках японських журналів «Кайхо» («Визволення»), «Кайдзен» («Реконструкція»), «Варера» («Ми»), «Танемакухіто» («Сівач»), в газеті «Асахі» [Патлань].

Саме у цих творах криється український вектор у творчій діяльності Василя Ярошенка, адже у них автор привносив елементи кордоцентричної філософії, яка є характерною для українського народу. Ці перші казки безпосередньо відображали реальний світ, показували реальне життя. В них йдеться про любов до свободи, про внутрішні переживання героїв, про радості і печалі людей – традиційні мотиви для кордоцентричної (кордоцентризм є теорією тотожності людської і духовної реальності) української літератури. Коріння казок Василя Ярошенка слід шукати в українській літературі та філософії, де ідеалом виступають слабкі люди, які пережили біди і страждання [Бондарь 2007, с.70-71].

При цьому український вектор має дещо латентний характер, але саме ці твори стали першим знайомством японського народу з українським, його культурними особливостями. Враховуючи походження письменника, можна зробити висновок, що він був одним із основоположників якщо не міждержавних відносин, то, принаймні, заклав основу міжкультурних зв'язків.

З Японії починаються мандри Ярошенка Південно-східною Азією: Сіам (нинішній Таїланд), Бірма, Індія. Василь Якович вивчає мови, стан освіти і навчання незрячих в цих країнах, організовує школи сліпих, досліджує звичаї, фольклор, записує народні перекази і легенди. Всі свої нечисленні заощадження він витрачає на допомогу місцевим сліпим.

У Японії Василь Ярошенко прожив з перервами сім років – з 1914 по 1921 роки. Тут він сформувався як витончений письменник-символіст, поет, автор казок і сатиричних алегорій, громадський діяч.

Через Владивосток і Пекін Ярошенко вирушає в Гельсінкі на XIV Міжнародний конгрес есперантистів як делегат від Пекінської есперанто-ліги, потім знову повертається до Пекіна. Через рік на XV конгресі в Нюрнберзі за читання свого вірша «Пророцтво циганки» він отримує першу премію. Голова журі, угорський поет Кальман Калочаї зазначив, що нагороджується не тільки вірш, а й вся подвижницьке життя його автора.

У 1927 році Ярошенко зустрівся з одним зі своїх найближчих друзів – Акіта Уджяку, що приїхали в Москву в складі японської делегації, запрошеної на святкування десятиріччя Жовтневої революції. З Ярошенко зустрічалися й інші члени делегації – секретар Акіта Уджяку Наруміканджі, який залишиться в Радянському Союзі на дев'ять років, Енекава Масао, Одзе Кейчі, Міямото Юріко, Йошіко Юаса. Зі своїми друзями Василь Якович подорожував країною та займався політичною діяльністю.

Протягом 1927-1945 років Василь Якович знову активно подорожував Європою та Радянським Союзом. У 1951 році стан його здоров'я різко погіршився. Лікар, називаючи смертельний діагноз асистентові, і не підозрював, що його скромний пацієнт знає близько 20 європейських та східних мов (англійську, французьку, японську, тайську, бірманську, гінді, чукотську, туркменську, пушту, есперанто та ін.), в тому числі латинь, на якій і пролунав вирок – «сансет». Ярошенко вирушив в останню свою поїздку – прощатися з рідними. Він відвідав Якутію, Карелію, Харків і Донбас. Він встиг ще сходити з мисливцем-провідником у якутську тайгу, але мрія – пройти пішки з собакою-поводирем від рідної Обухівки до Владивостока – так і не збулася [Першин 1991, с.43-46].

Земний шлях невтомного подвижника закінчився 23 грудня 1952 у рідній Обухівці. Він пішов з життя, всіма забутий, майже в злиднях. По собі залишив величезний архів, зібраний ним за часів мандрів іншими країнами, але який був знищений владно одразу після смерті письменника.

Нині твори Василя Ярошенка входять в програму японських шкіл, його ім'я згадується в японських енциклопедіях і довідниках, він – визнаний японський письменник. Якщо розглядати творчість Ярошенка через призму японсько-українських відносин, то він був першою людиною українського походження, який навіть прихованим

шляхом зробив надзвичайно багато для майбутніх дипломатичних стосунків між двома країнами. Саме Ярошенко став першим митцем, що познайомив Японію з Україною, зумів віднайти дещо спільне між народами, навіть, якщо й робив це несвідомо.

Список використаних джерел:

1. Бондарь А.И. Все о Японии / А.И. Бондарь. – Харьков.: Фолио, 2007. – с. 70-71;
2. Линс У. Опасный язык. Книга о преследованиях эсперанто / У. Линс. – М.: Импэто, 1999. – С. 166-199;
3. Патлань Ю. Жизнь и судьба ВасилияЕрошенко (к 50-летию со дня смерти) [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: <http://ru-jp.org/patlan01.htm>;
4. Першин В. Вдоль и поперек реки времени / В. Першин // Импульс Ерошенко. – М.: ТПО «ТАМП», 1991.– С. 43-46;
5. Харьковский А.С. Человек, увидевший мир / А.С. Харьковский. – М.: Наука, 1978.– С. 37.

И. Денисенко, асп.

Харьковский национальный педагогический университет
имени Г.С. Сковороды, Харьков

УКРАИНСКИЙ ВЕКТОР В ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВЕ ЯПОНСКОГО ПИСАТЕЛЯ И ПОЭТА ВАСИЛИЯ ЕРОШЕНКО

Статья посвящена анализу интеграции элементов украинской культуры в литературной деятельности Василия Ерошенко во время его пребывания и работы в Японии. Обращено внимание на основные биографические данные литературного деятеля.

Ключевые слова: японско-украинские отношения, украинская культура, кордоцентризм.

I. Denysenko, postgraduate

Kharkiv National Pedagogical University
named after G.S. Scovoroda, Kharkiv

UKRAINIAN VECTOR IN THE LIFE AND WORK OF JAPANESE WRITER AND POET VASYL YAROSHENKO

This article is devoted to the introduction of elements of Ukrainian culture in the literary work of Vasyl Yaroshenko during his stay and work in Japan. Attention is paid to the basic biographical information of this literary creator.

Keywords: Japanese-Ukrainian relationships, Ukrainian culture, cordocentrism.